

Ornitološki rezervat Veliki Pažut

Samo slabo upućena osoba pomislit će kako je prostor Koprivničko-durđevačke Podravine s geografsko-prirodoslovnog pa i fiziognomskog stanovišta posve jednoličan i u prirodnoznanstvenom pogledu vrlo zanimljiv. U takvom pogrešnom promišljanju pomoći će mu i općepoznata spoznaja o tome kako je u ovom prostoru poljoprivreda prevladavajuća grana privređivanja na najvećem dijelu površina. No svatko tko je bolje

upoznao spomenuti prostor i tko je zavirio i u one manje upadljive i manje posjećivane dijelove ovog peripanonskog krajolika, lako će doći do saznanja da ovdje postoje veoma zanimljivi i osebjuni dijelovi prirodne sredine čiji značaj i osobitost daleko prelaze općinske i regionalne granice. Dokaz tome su relativno brojna zaštićena područja i objekti prirode koji su već dosad ustanovljeni u ovom području. Njima se kao najnoviji zaštiće-

Sastojine šuma bijele vrbe dominiraju na dijelu površina u rezervatu

Visoke vode uz rijeku Muru u užem graničnom području. Tisuće puževa (*Arianta arbustorum*) sklanja pred vodom na plutajuće panjeve

ni objekt pridružio još jedan. To je specijalni ornitološki rezervat Veliki Pažut kraj Legrada.

Skupština općine Koprivnica na 9. sjednici Vijeća udruženog rada, 9. sjednica Vijeća mjesnih zajednica i 9. sjednici Društveno-političkog vijeća održanim 4. studenoga 1983. godine ravnopravno donosi Odluku br. 01-3344/1 o proglašenju područja Veliki Pažut u površini od 700 ha specijalnim ornitološkim rezervatom. Rezervat se nalazi u području ušća rijeke Mure u Dravu, a granice su mu slijedeće:

»Od općinske granice Koprivnice i Čakovca na rijeci Dravi, sredinom matice nizvodno do ušća Mure u Dravu uključujući sve otoke u rijeci Dravi, zatim uzvodno rijekom Murom tj. državnom granicom do sjecišta državne granice s općinskom granicom Čakovec-Koprivnica. Općinskom granicom prema jugu preko nasipa do kanala uz južnu stranu nasipa. Južnom obalom kanala i općinskom granicom u pravcu jugoistoka do kote 133 te prema Senjarskom bunaru. Od Senjarskog bunara poljskim putem u pravcu jugoistoka do »Velike seče« kroz predjele zvane »Senjak« i »Gornja lesa«. Dalje se proteže »Velikom sečom« kroz predjele zvane »Popove senokoše« i »Jegreš« do kanala Rakovnica (Perjov), kanalom do mosta na cesti Karaula-Donja Dubrava. Cestom prema Donjoj Dubravi do sjecišta ceste i općinske granice prema rijeci Dravi do početne točke na rijeci Dravi.«

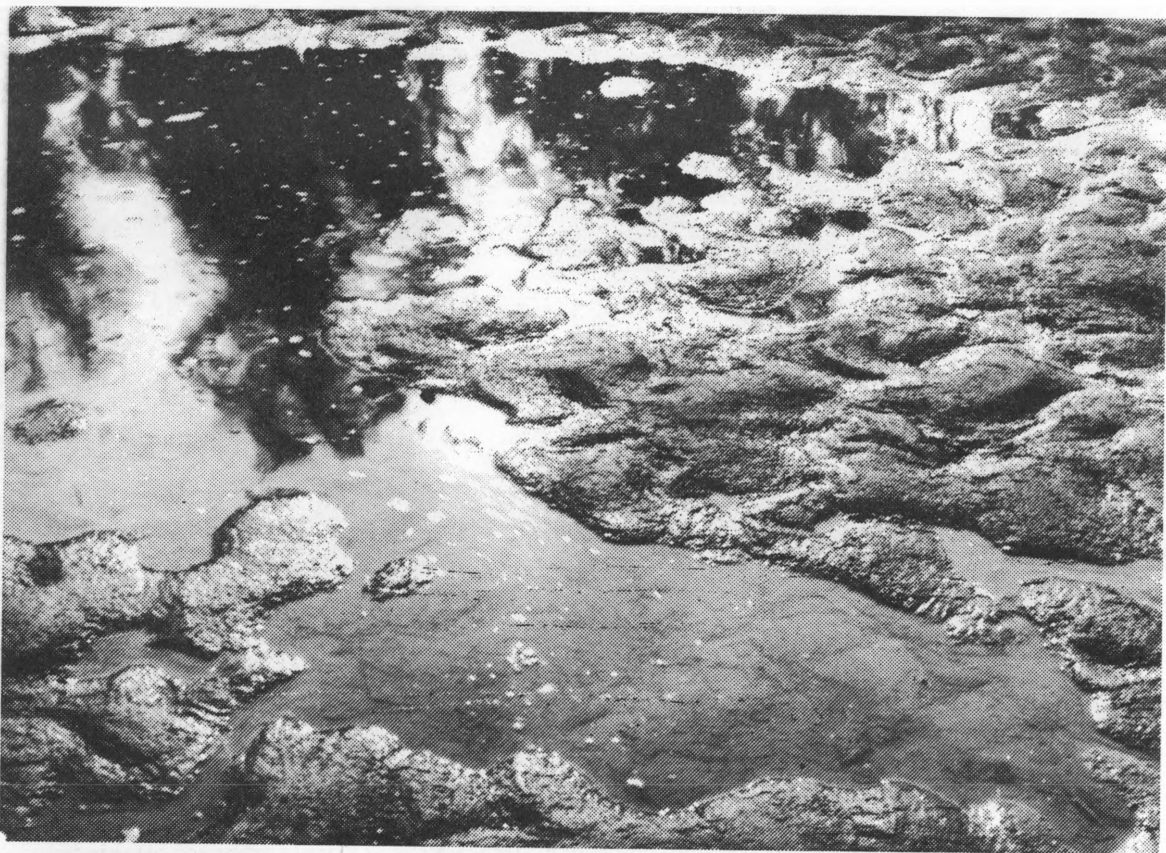
U čl. 2. spomenute Odluke određuje se da će se čuvanje, održavanje i korištenje specijalnog ornitološkog rezervata regulirati programom gospodarenja ovim područjem, a posebnom odlukom Skupština općine Koprivnica odredit će nosioca gospodarenja.

Obrazloženje uz ovu Odluku glasi:

»U sve većoj urbanizaciji i kultiviranjem zemljišta smanjuju se prirodna staništa divljači, mijenjaju se krajolici i određeni dijelovi žive i nežive prirode koji su zbog svoje kulturno-obrazovne, povijesne, znanstvene ili ekološke vrijednosti od posebnog značaja za društvenu zajednicu. Svjedoci smo svakodnevnog izumiranja pojedinih biljnih i životinjskih vrsta kojima su smanjeni ili potpuno uništeni uvjeti za opstanak.

Ova odluka rađena je u saradnji s Republičkim zavodom za zaštitu prirode. Veliki Pažut je područje uz rijeku Muru do ušća Mure u Dravu površine oko 700 ha. To je dio još netaknute prirode i kao takav omogućuje opstanak i gniježđenje pticama močvaricama, našim stanovnicima kojima je opstanak ugrožen«.

Objava o upisu u Registar posebno zaštićenih objekata prirode objavljena je u Narodnim novinama br. 15 od 16. IV. 1985. g. Zagreb. Područje Veliki Pažut registrirano je pod br. 407 Republičkog zavoda za zaštitu prirode na temelju Službenog glasnika općine Koprivnica br. 10/83. i Rješenja Republičkog zavoda za zaštitu prirode br. UP/1-48 1983. od 21. XII. 1983. godine.

Na blatnjavim sprudovima Drave u zalasku sunca

Ubrzo se, u skladu s ranijom Odlukom, donosi »Program gospodarenja« područjem zvanim Veliki Pažut u kojem se nalazi specijalni rezervat – ornitološki – i dio lovišta izdvojenog od lovačkog društva Legrad omeđenog rijekama Dravom, Murom i općinskom granicom Koprivnica–Čakovec. Sva tri vijeća Skupštine općine Koprivnica 10. veljače 1984. g. donijela su zaključak o prihvaćanju ovog programa gospodarenja (Br. 05–92/1–1984) kao i odluku o određivanju nosioca programa gospodarenja područjem Veliki Pažut (Br. 05–92/1–1984.)

»Uz površine rezervata nalaze se i dijelovi lovišta koji su izdvojeni iz lovišta br. 15 kojim gospodari i koristi ga lovačko društvo Legrad općinskom odlukom o izmjeni odluke o ustanovljenju lovišta na području općine Koprivnica br. 05–3655/1 1983, a na temelju odluke Ustavnog suda Hrvatske br. U/1–12/80. od 6. V 1980. Izdvojene površine lovišta pripojene rezervatu su premlene za samostalno gospodarenje te se pripajaju rezervatu i gospodarit će se cjelokupnim područjem na temelju jedinstvenog programa gospodarenja za rezervat.«

Program gospodarenja obuhvaća:

1. Osnovne podatke o površinama i vrstama divljači i ostalim životinjskim vrstama.

Ukupna površina iznosi 904 ha. Struktura površina je slijedeća:

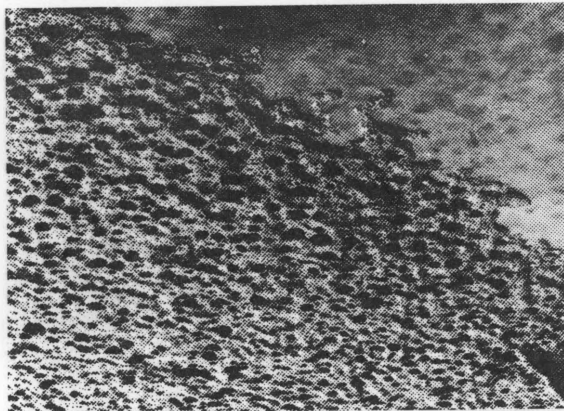
oronica	500 ha
livade i pašnjaci	284 ha
šume	100 ha
vode	20 ha

Većina poljoprivrednih površina nalazi se u društvenom sektoru, oko 300 ha.

2. Mjere zaštite i uređenja

Područje Veliki Pažut proglašeno je specijalnim ornitološkim rezervatom za ptice močvarice. Program gospodarenja određuje da su na području rezervata zabranjene aktivnosti lova za zaštićene vrste močvarne ornitofaune. Na ovom mjestu nalazi se i veoma problematična zabrana o »svakom uznemiravanju ptica stanařica i selica«, kao i sakupljanje i uništavanje jaja i mladunaca, osim u znanstvene svrhe i uz posebno odobrenje i suglasnost Republičkog zavoda za zaštitu prirode. Predviđa se postavljanje umjetnih gnijezda na određenim područjima kako bi se »unaprijedila močvarna ornitofauna«. Ovdje se iznosi i namjera da će se posebno regulirati i korištenje biljnog pokrova kao i režim zimске ishrane sa izgradnjom potrebnih objekata.

Periodično plavljenje i prosušavanje blatnjavih površina u blizini potoka Rakovice

3. Uređenje i unapređenje područja kao rezervata

Program određuje da na području rezervata ne smije biti nikakvih radnji na uređenju površina s ciljem da područje zadrži što više karakteristika nedirnutu prirode. Predviđa se da se za potrebe opažačke službe i inventarizacije svih vrsta ptica postave osmatračnice i zakloništa, te da se utvrdi gniježđenje posebno rijetkih vrsta ptica (orao štekavac, crna roda, plazica vuga i dr.). Takva gniježda predviđa se posebno označiti i trajno zaštititi. Nadalje se predviđa usaglasiti planove uređenja poljoprivrednog zemljišta s odredbama gospodarenja u rezervatu i za sve eventualne zahvate pribaviti mišljenje i suglasnost Republičkog zavoda za zaštitu prirode. Također treba usaglasiti šumsko-gospodarsku osnovu i program gospodarenja privatnim šumama s programom gospodarenja u rezervatu. Nije navedeno tko i do kada to sve treba uraditi.

4. Plan gospodarenja lovnom divljači

Program gospodarenja nalaže da se inventarizacijom lovaca na području rezervata mora održavati divljač u optimalnom broju. Navodi se da je bitan faktor za opstanak divljači na tom području mir jer se nalazi uz državnu granicu gdje vlada poseban režim kretanja. Površine rezervata nalaze se u 1. i 2. bonitetnom razredu prema svim vrstama divljači. To se proglašenjem rezervata nije izmijenilo, ali se više ne može provoditi intenzivno lovno gospodarenje. Program predviđa korištenje samo srneće divljači, zeca, fazana i trčke za koje će se odrediti smjernice korištenja. Lovno-gospodarski kapacitet lovišta iznosi 84 srne, 168 zečeva, 259 fazana i 100 trčki. Svake godine nosilac programa dužan je provoditi mjere zaštite, vršiti godišnju inventarizaciju divljači i donositi godišnji plan gospodarenja i korištenja divljači. Zabranjuje se unošenje novih vrsta kao i fazana iz umjetnog uzgoja.

5. Uređenje rezervata objektima za čuvanje, osmatranje i prehranu divljači i posebno zaštićenih životinjskih vrsta

Na zaštićenju površini već se nalaze lovno-tehnički objekti jer je područje već ranije bilo u sastavu lovišta br. 15. Na toj površini nalazi se 6 hranilišta za fazansku

divljač, 4 hranilišta za trčke, tri hranilišta za srneću divljač, 6 solišta i tri visoke čeke-osmatračnice.

6. Plan čuvanja i zaštite rezervata i cjelokupnog područja Veliki Pažut

Nosilac programa ima obavezu da sve radnje koje bi imale za posljedicu mijenjanja sadašnjeg stanja zatraži i isходи saglasnost Zavoda za zaštitu prirode i to prije početka radova. Zaštita životinjskih vrsta sastoji se u redovnoj zimskoj prehrani divljači i ostalih životinjskih vrsta te održavanju nezaštićenih životinjskih vrsta u brojnom stanju koje neće bitno utjecati na ostale vrste. Nosilac programa dužan je u dogovoru sa Zavodom načiniti detaljan program čuvanja i zaštite. Tokom cijele godine treba se provoditi regulacija brojnog stanja nezaštićene divljači i ostalih životinjskih vrsta i o tome voditi posebnu evidenciju.

7. Gospodarenje i korištenje poljoprivrednih i šumskih površina

Struktura poljoprivrednih površina u privatnom posjedu treba takva ostati i nadalje jer pruža životinjskim vrstama dovoljno hrane i potrebnu zaštitu kroz cijelu godinu. U društvenim šumama (oko 52 ha) gospodarit će se prema šumsko-gospodarskoj osnovi a u privatnim šumama (oko 50 ha) gospodare vlasnici prema svom nahodjenju i potrebama (?). Navodno je u izradi program gospodarenja privatnim šumama u koji će se ugraditi odredbe o čuvanju i održavanju rezervata u zatečenom stanju. Izričito se naglašava da će poljoprivrednim i šumskim površinama gospodariti dosadašnji vlasnici u skladu s ovim programom, a nadzor će vršiti nadležna inspeksijska služba.

Neka prirodna obilježja zaštićenog prostora

Područje ornitološkog rezervata Veliki Pažut nalazi se unutar granica koje sačinjavaju na jugu rijeka Drava koja na ovom dijelu teče skoro u pravcu istok-zapad, i na istoku rijeka Mura, odnosno državna granica s NR Mađarskom. Granica uz Muru kreće se u pravcu sjeverozapada. Zapadnu i sjeverozapadnu granicu čini uglavnom općinska granica Koprivnica-Čakovec, djelomično potok Rakovnica te put prema Donjoj Dubravi. Sve je to izrazito nizinsko i naplavno područje dviju rijeka u blizini njihovog sutoka nedaleko Legrada s malim oscilacijama u nadmorskoj visini između 132 i 133 m. Područje obuhvaća nekoliko riječnih otoka i sprudova u koritu Drave te izrazito niska i vlažna staništa s brojnim meandrima uz rijeku Muru. U tom području, osobito u dijelu zvanom »Stara Mura« posebno se ističu sastojine trščaka sa čitavom serijom pratećih vrsta koje još u većoj mjeri upotpunjavaju sliku ovog vlažnog i vegetacijski bujnog područja. Visoki nasip dosad uspješno štiti zaobalje Drave i Mure na ovom dijelu njihova toka od opasnih poplava.

Zaštićenim područjem protječe potok Rakovnica kojeg dio obližnjeg stanovništva ovdje naziva Bistrec prema desnoj pritoci Rakovnice koja utječe istočnije od mjesta Donjeg Vidovca. Rakovnica unatoč mjestimičnog zagađenja raznim otpadom te s nekoliko »divljih« deponija raznog smeća još uvijek obiluje bistrom vodom te razvijenom makrofitnom vegetacijom i znatnim količinama ribe. Upravo ta riba i masovni ribolov, kako pokazuje praksa posljednjih godina, jedan je od glavnih

Karakterističan detalj iz jednog rukavca blizu ušća rijeke Mure

problema danas na području rezervata. Rakovnički potok u svom donjem toku blizu ušća u Dravu spaja se s nekoliko rukava i u tom području čini mali sistem vodenih tokova u kojem se neupućeni dosta teško snalazi. Posebno dezorijentiraju stranca ovi vodeni tokovi u vrijeme visokih proljetnih voda koje mjestimice preliju znatne okolne površine. Upravo taj sistem vodenih tokova obogaćen brojnim potočićima, većim ili manjim rukavcima i netečama, u ornitološkom pogledu ima najveći značaj i vrijednost. Njemu svakako treba pridružiti područje blatnjavih pjeskovito-sljunčanih sprudova kod ušća rijeke Mure te riječne otoke i sprudove znatnih površina u koritu rijeke Drave.

Na svim tim vodenim i sljuncovito-pjeskovitim površinama ptice močvarice te ostali životinjski svijet nalazi obilje hrane, a u obližnjim vrbacima i šikarama pogodna mjesta za gniježđenje i zaklonište.

Sprudovi kod ušća Mure u rijeku Dravu zbog neprestanog mijenjanja razine okolnih voda izloženi su periodičkom plavljenju i prosušivanju što još u većoj mjeri povećava prisustvo raznih životinjskih vrsta koje pticama i ostalim višim životinjama služe kao hrana. Kako se mijenja razina okolnih voda tako na ovim površinama dolazi do pojave većih ili manjih populacija upravo na ovim mjestima u rezervatu potvrđuje svakodnevno ova opažanja. Činjenica je, međutim, da bi ptičji svijet kako po broju vrsta tako i po njihovoj množini i ovdje bio prisutan u manjem broju, kad bi se ovo područje

uznemirivalo prisustvom ljudi i njihovim raznim aktivnostima. Kako ovdje vlada relativan mir narušavan jedino pucanjem i kretanjem lovaca, i onih drugih, treba očekivati da će se kolonije ptica močvarica, kako naših tako i stranih vrsta i u dogledno vrijeme ovdje održavati. Taj relativan mir uzrokovan je i činjenicom što se najveći dio područja nalazi u užem graničnom području gdje je zbog drugih razloga kretanje ljudi nepoželjno.

Cijelo zaštićeno područje u vegetacijskom i florističkom pogledu je prilično bogato, raznoliko i zanimljivo. Takav biljni pokrivač pruža izvrsne mogućnosti za pojavu i održavanje raznolikih životinjskih vrsta.

Premda dosad u vegetacijskom i florističkom pogledu znanstveno neistražen, biljni svijet ovog područja pokazuje izrazita higrofilna obilježja i nosi u svakom pogledu pečat obližnjih velikih rijeka Drave i Mure. Dominantno mjesto u tom pogledu na zaštićenoj plohi rezervata čine nizinske poplavne šume vrba, topola i joha (jalsi) s mjestimičnom pojavom jasena. Glavni edifikatori ovih biljnih zajednica su bijela vrba, crna joha i crna topola. Izgleda da je bijela vrba svojom brojnošću najzastupljenija. Osobito se nalazi uz rubove vodenih površina, a u nekim područjima u srednjem dijelu rezervata gradi skoro čiste srednjedobne sastojine. U društvu s crnom topolom i jalsom gradi drugdje prostrane površine miješanih nizinskih šuma i šikara. U njima je dobro razvijen sloj penjačica, većih grmova i gustog ni-

skog raslinja. Od grmolikih vrsta ovdje su najzastupljeniji glog, udika bekovina, kalina, kupina, svib, lijeska, kurika i još neki. U sloju gustog prizemnog raslinja pored kupina znatne površine u prorijedenim šumskim sastojinama prekriva zlatnica (*Solidago canadensis* L.), velevjetni slak (*Calystegia sepium* /L/ R. Br.), 2-3 vrste močvarnih preslica (*Equisetum* sp.) i mnoge druge higrofilne vrste koje najčešće u vrlo gustom sloju prekrivaju tlo. Ti vlažni tereni za vrijeme najvećeg bujanja vegetacije za čovjeka postaju mjestimice teško prohodni. Oni životinjama tada pružaju izvrsno zaklonište. Međutim, na nešto uzdignutijim terenima gdje je šuma vrba i topola prisutna u nešto gušćem sklopu, u rano-proljetnom i ljetnom aspektu tlo je čišće, manje obraslo i prohodnije. Zasjeana je tu veća. U rano proljeće pružaju posjetiocu vrlo upečetljivu sliku velike populacije rascvalih visibaba. U to doba, kad procvatu i prolitaju topole i vrbe, a svježje se zelenilo nadnese nad nabujale vodotoke, dah probuđenog života osjeća se na svakom koraku. Zrak je pun svježih mirisa peluda vrba, dok njegovo žutilo posvuda prekriva lišće i tlo. Osobito lijepo u to doba djeluje potok Rakovnica u svom donjem toku. Uz njegove niske obale ovjesile su se stare vrbe i topole kao da se žele ogledati u njegovoj bistroj vodenoj površini.

Na livadnim staništima koja se redovito kose i na kojima su narijetko prisutna starija stabla topola, u odgo-

varajuće vrijeme rastu kvalitetne gljive smrčci – poznate boljim poznavateljima ovih terena. Na sličnim površinama, ali koje se kose neredovito i koje su više izložene plavljenju, tokom ljeta pažnju nam privlači žuta boja cvatova gusto narasle zlatice, zlatošipke, inače poznate medonosne biljke koja u velikoj množini prekriva nisko dravsko zaobalje.

Na zaštićenom području kao botaničku zanimljivost treba istaći prisustvo biljke pridošlice, neofita, amorfe (*Amorpha fruticosa* L.). Veći broj primjeraka ove grmolike vrste, čije perasto sastavljeno lišće podsjeća na lišće poznatog bagrema, pronašao sam uz lijevu obalu Drave u blizini ušća rijeke Mure. Ova vrsta javlja se i izvan područja rezervata na nekoliko mjesta u nizinskom području uz Dravu, ponegdje i s velikim brojem primjeraka.

Poljoprivredne površine, bilo u privatnom ili društvenom sektoru, intenzivno se obrađuju i na njima se smjenjuje uobičajeni plodored. Tu mnoge životinjske vrste nalaze hranu praktički tokom cijele godine.

Prema sadašnjim opažanjima na području rezervata utvrđene su brojne vrste ptica močvarica te druge životinjske vrste. Osim divlje patke, trstenjaka, nekoliko vrsta čaplji, tu su opažene još i neke rijetke vrste ptica bilo da su to članovi naše faune, bilo da ovamo vraćaju samo na zimovanje iz drugih krajeva Evrope. U ove

U području vegetacije šikara na nešto suvljim terenima česta je penjačica divlja loza (*Clematis vitalba*)

Novopridošla biljka bodljasta tikvica osvaja sve vlažne jarke, živice i pogodna mjesta na otvorenim sprudovima

prve svakako bi mogli ubrojiti orla štekavca, žličarku bijelu, plazicu vugu, dugorepu sjenicu i crnu rodu. Jasno je da su sve ove kao i druge vrste ptica, osim rijetkih iznimaka već odavno zakonom zaštićene ne samo ovdje već u cijeloj zemlji. Od onih stranih koje ovdje navraćaju posebno treba istaći crvenokljunog labuda. Prema pričanju očevidaca, zimi 1984. g. nekoliko ovih lijepih i velikih bijelih ptica zateklo se na potoku Rakovnici nedaleko mosta, na cesti koja spaja Donju Dubravu s kaulom, gdje su iz ruku ljudi uzimali ponuđenu hranu.

Na visokim stablima vrba i topola gnijezde se oveće kolonije vrane gačca. Svraka, šojka i gavran također su općepoznate vrste na cijelom zaštićenom području. Fazan u nešto većoj, a trčka u nešto manjoj mjeri poznate su ovdje kao lovna divljač. U lovnom pogledu među vrstama sisavaca ističu se srna i zec. U posljednje vrijeme u zaštićenom područje rezervata pridobili su jelen i divlja svinja, najvjerojatnije iz mađarskog područja. O tome svjedoče i brojni tragovi ove divljači.

Na području rezervata ima dosta lisica, lasica, tvora i bizamskih štakora.

Kako je u neposrednoj blizini rezervata (kod šumarske kuće uz dravski nasip) nekoliko godina zaredom (1975–1980) vršeno intenzivno istraživanje leptirske faune, postoje provjereni podaci o prisustvu velikog bro-

ja vrsta ovih kukaca. Unutar broja od 440 vrsta, koji čini preko 50% od svih vrsta registriranih u Podravini, valja istaći prisustvo znatnog broja i takvih koje se na ostalim područjima u SR Hrvatskoj rjeđe nalaze ili još uopće nisu bile za Hrvatsku pa i za Jugoslaviju poznate. Razumljivo je da se to u prvom redu odnosi na vrste koje su vezane za vlažna i močvarna područja i odgovarajuću vegetaciju. Samo na ovom području u Podravini, i nigdje drugdje, opaženo je 6 vrsta makrolepidoptera karakterističnih za ova staništa. Sve to bogatstvo vrsta govori na svoj način i o veoma raznolikim i mjestimice bujno razvijenom biljnom svijetu u blizini sutoka dviju rijeka.

Veliki Pažut u prošlosti

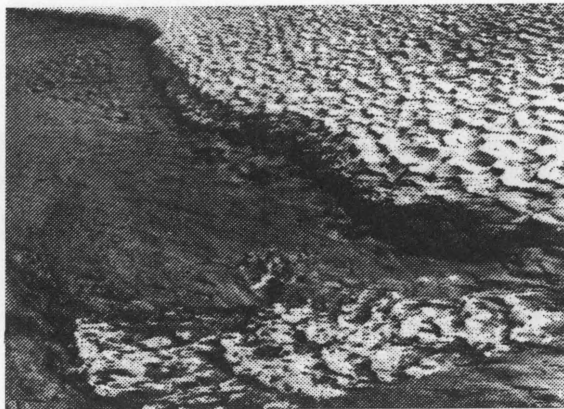
Prema pričanju starih Legradana, u drugoj polovini XIX. stoljeća pa sve do početka II. svjetskog rata područje zvano Veliki Pažut bilo je veliki legradski pašnjak. I sam mađarski naziv »pažut« označavao bi teren namijenjen ispaši stoke. Općinskom odlukom zemljište današnjeg Velikog Pažuta dodjeljivano je bilo stanovnicima Legrada koji su ovamo izgonili stoku preko ljeta na izvrsnu pašu. Najviše su se napasala goveda i konji. Stada su brojila po stotinu konja i po dvije stotine goveda s teladi. Stada goveda su nazivali čorde, a čuvali su ih pastiri čordaši. Oni su čuvali zajednička stada od cijelog sela. Čikoši su čuvali stada konja. Pastiri bi sa stadima boravili na Velikom Pažutu do kasnu jesen. Za smještaj su imali posebne nastambe. Goveda su noćivala u zasebnim stajama, štalama. Konji i ždrebad bi boravili stalno na otvorenom. Po načinu organizacije napananja, smještaja i čuvanja blaga, ova stočarska aktivnost na Velikom Pažutu djelomično je podsjećala na konake i konačarenje s kraja XIX. stoljeća u Đurđevačkoj Podravini.

Na području Velikog Pažuta svoje stalne nastambe imali su skelar i lugar. Kao naknadu za čuvanje stoke

Proljetni ugođaj na potoku Rakovnici

Obličje zemljine površine na brojnim dravskim sprudovima u okviru zaštićenog područja svaki čas se mijenja

pastiri bi dobivali od svakog domaćinstva koje je napasalo stado na Velikom Pažutu, određenu protuvrijednost u novcu i hrani, osobito mesu, mlijeku i mliječnim proizvodima. Vlasnici stoke hranu bi pastirima donosili dnevno ili jednom tjedno, prema dogovoru.

Vlasnici stoke dolazili bi svako jutro i naveče preko skele musti goveda i odnosili bi mlijeko. Kako je trava uvijek bila sočna i bujna, krave su davale mnogo kvalitetnog mlijeka. Stoka bi se preko ljeta dobro utovila i ostvarila znatan prirast u težini. Nisu bile rijetke niti krađe stoke, osobito konja.

Površine na Velikom Pažutu bile su i ranije dijelom prekrivene šumom vrba joha i topola, uglavnom mlađih dobnih sastojina i šikarastog izgleda. Obradivih površina bilo je malo. Travnati tereni u manjoj mjeri bi se kosili, a više napasali. Plavljenja vodama Mure i Drave često su se dešavala. Stoka se tada sklanjala na malo uzvišenija mjesta. U maloj mjeri zemljišta su bila u privatnoj svojini. Navjeći dio terena sredinom XIX. stoljeća otkupila je općina Legrad od tadašnjeg grofa.

Pored napasanja stoke na Velikom Pažutu se odavno prakticirao lov. Zbog povoljnih prirodnih uvjeta odvijek je tu bilo mnogo lovne divljači. Između ostalog, bio je poznat lov na lisice.

Cigani koritari redovito bi ovdje boravili zbog obilja vrba i topola iz čijih trupaca bi izrađivali korita i druge proizvode. U tom dijelu toka rijeke Drave nalazilo se desetak mlinova vodenica, a odavno je bilo poznato i ispiranje zlata.

Iz područja Velikog Pažuta mnogi stanovnici Legrada snabdjevali su se ogrevnim i građevinskim drvetom. Na mnogim rukavima, potocima i netečama mnogo se ribarilo. Skela je osiguravala brz i lak prelaz preko rijeke.

Na malo izdignutim livadnim terenima ispod topola znalci bi odlazili brati proljetne gljive smrčke kojih se i danas na odgovarajućim površinama može naći.

Po vlažnim jarcima i uz niske obale rukava rezala bi se trstika za pokrivanje kuća.

Sadašnje stanje, problemi i preporuke

Odlukama nadležnih organa općine i republike znatne površine relativno dobro ušćvanih prirodnih staništa nedaleko ušća rijeke Mure u Dravu stekle su status zaštićenog područja. Svakako da treba pozdraviti ovakve odluke i izražavanje općedruštvenog interesa nad dijelom prirodne sredine.

U Informaciji koju je nadležnom organu Skupštine općine Koprivnica podnio šumarsko-lovni inspektor od 5. veljače 1985. godine, analizira se stanje u ornitološkom rezervatu Veliki Pažut. Korisno je i potrebno i na ovom mjestu podsjetiti se na slijedeću nedvosmisleni odredbu iz Zakona o zaštiti prirode (Narodne novine SRH br. 54/76) koja glasi:

»U specijalnom rezervatu nisu dozvoljene radnje koje bi mogle narušiti njegova svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom«.

Međutim, osobnim uvidom i upoznavanjem dijela zaštićenih površina rezervata dana 10. ožujka 1985. godine opazio sam, da se na znatnim površinama uz lijevu obalu Drave vrši čista sječa nizinske šume u društvenom vlasništvu. Smatram da ova radnja bitno utječe na stanje u rezervatu i da je u direktnoj suprotnosti s prije

TOPOGRAFSKA SKICA SPECIJALNOG ORNITOLOŠKOG REZERVATA
VELIKI PAŽUT KOD LEGRADA
Približno mjerilo 1 : 37.000

Proljeće na »Staroj Muri«

citiranom odredbom. U najskorijoj budućnosti ovakve i slične radnje morale bi se posebno regulirati ako želimo da se poštuje proklamirana zaštita ovog područja. U tom smislu trebalo bi uskoro donijeti odluku koja bi trajno regulirala ova i slična pitanja jer je iz spomenute Informacije vidljivo da je sadašnji program gospodarenja u rezervatu samo privremenog karaktera.

Posjetitelji vodenih površina u području rezervata

Pitam sam sebe a preko ovog teksta i sve zainteresirane: ako i poslije proglašenja ovog područja rezervatom ništa nije izmijenjeno u pogledu iskorištavanja poljoprivrednog zemljišta, ako će se na dosadašnji način i dalje koristiti šumske površine, bilo u privatnom ili u društvenom vlasništvu, ako će lovci i dalje govoto na isti način obavljati svoje aktivnosti, pitam se, dakle, što se onda u stvari promijenilo i zbog čega je ovo područje, čini se samo formalno, dobilo status specijalnog rezervata – vrlo visoke kategorije zaštite dijela prirodne sredine? Jer, ako se i dalje radi po starom, ako lovci operiraju u i izvan rezervata, ako je ribolov prisutan na svim ranijim lokacijama – sasvim je svedjedno tko puca i lovi i koja je društveno-politička zajednica i koji društveni organ donio odluku o zaštiti. Zapitajmo se dalje: ako postoji Zakon o zaštiti prirode koji štiti s v e ptice (osim 4 vrste na cijeloj SRH) na svim staništima i trajno, pa dakle, i ptice močvarice, te ako Zakon o lovu posebno štiti lovnu divljač u vrijeme lovostaje, što se onda postiže formalnim proglašenjem nekog područja rezervatom ako u njemu zaista ne vladaju posebni uvjeti, drugačiji od onih na okolnim staništima? Jasno je da zaštićeni prostor treba uživati poseban status koji mora naći svoj izraz u odgovarajućem programu gospodarenja. U protivnom, po mom skromnom mišljenju, ostajemo samo na normativnim, formalnim rješenjima koja ostaju neprimjenjiva u praksi.

Teško me netko može uvjeriti, pa bio on i općinski šumarsko-lovni inspektor, da sportski ribolov i ribolovci više smetaju miru i spokoju ptičjeg svijeta u rezervatu, nego aktivnosti lovaca. Osobno ne mogu shvatiti kakav bi to trebao biti specijalni rezervat ptičjeg svijeta u kojem se puca na taj isti ptičji svijet s opravdanjem da se vrši neophodno i redovito reguliranje broja životinjskih vrsta.

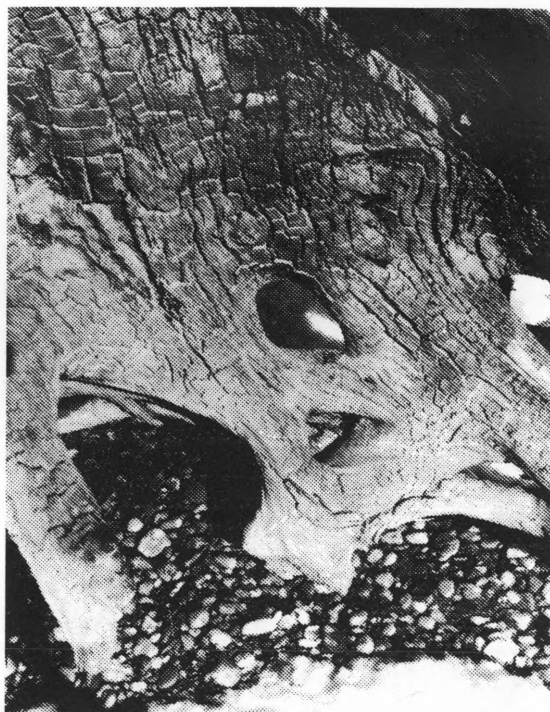
Mislim da bi ta i druga pitanja i probleme trebalo u najskorije vrijeme pobliže razmotriti svi zainteresirani općinski organi u dogovoru sa stručnjacima iz Zavoda za zaštitu prirode iz Zagreba. Postojeće odluke valjalo

Naselje riječnih školjaka trenutačno na suhom

Vrbaci uz Muru na nekim mjestima pružaju sliku guštara

Prosušena debla na šljunkovitim sprudovima u blizini ušća Mure u Dravu česta su slika i odmorišta ptica

bi detaljnije razraditi, precizirati i postaviti na takvu osnovu koja bi garantirala zaista nesmetani razvitak i održavanje ptičjeg i ostalog životinjskog svijeta na ovom području. Ono što je danas u praksi sporno, trebalo bi razriješiti, ponajprije ono što se odnosi na plan gospodarenja i iskorištavanja lovne divljači. Nadalje, trebalo bi u što skorije vrijeme izvršiti inventarizaciju postojećeg ptičjeg svijeta, odnosno faunistički obraditi zaštićeno područje. Razumljivo je da su za taj posao nadležni odgovarajući stručnjaci i da je prethodno potrebno izvršiti čitav niz opažanja i praćenja populacija životinskih vrsta. Paralelno s tim radnjama trebalo bi utvrditi i izdvojiti uža područja u rezervatu gdje se koncentriira najveći broj vrsta, odnosno gdje su njihove populacije najbrojnije. Ta mjesta posebno bi valjalo označiti i tu istaknuti zabranu bilo kakvih čovjekovih aktivnosti kroz cijelu godinu. Ne bi trebalo dopustiti da čo-

vjek vrši bilo kakvu značajniju intervenciju u biljni pokrov jer bez njega u današnjem obliku postaje bespredmetno govoriti o zaštiti ornitofaune.

U posljednje vrijeme sve se više aktualizira situacija koja će nastati u skoroj budućnosti izgradnjom vodne stepenice Đurđevac i formiranjem velikog akumulacionog jezera. Naime, nije zasad dovoljno jasno vidljivo iz raspoloživih studija, koliko će i da li će ovo zaštićeno područje doći pod utjecaj povišenih vodostaja uslijed izgradnje akumulacije nizvodno na Dravi od Legrada. I najmanje povećanje razine podzemnih, a jasno je i nadzemnih voda, dovelo bi ovdje do drastičnog plavljenja površina jer su relativne razlike u mikroreljefu veoma male. Ne treba detaljnije obrazlagati da bi takva situacija iz temelja izmijenila ekološke prilike i dovela u pitanje postojanje ove najmlađe zaštićene površine u Koprivničkoj Podravini.

Gnijezdo dugorepe sjenice u vrbacima uz Muru

Biljka zlatnica, zlatošipka, mjestimice pokriva velike površine u procijedenim šumskim sastojinama i sječinama